

Ostrava v předvečer listopadových událostí roku 1989

Martin Juřica

Rok 1989 probíhal v Ostravě až do listopadových událostí podobně jako jiná léta předchozí dekády. Výroba velkých podniků se přes ekonomické problémy udržela přibližně na stejné úrovni jako v roce 1988. Novinkou byly volby ředitelů závodů, transformovaných na státní podniky. Nezlepšil se stav životního prostředí. Velmi opatrně se uvolňoval kulturní život. Veřejná diskuze o zásadních politických a společenských otázkách však nebyla stále možná. Pokusy nepočteného ostravského disentu o organizaci protestních shromáždění v srpnu a říjnu byly potlačeny v samém zárodku. KSČ, v jejichž regionálních organizacích neexistovalo reformní křídlo, se přes deklarovanou „demokratizaci“ a „přestavbu“ stále snažila kontrolovat a rozhodovat o všech oblastech veřejného života, ovšem již s nejednoznačným úspěchem. Společnost zůstávala pasivní až do druhé poloviny listopadu, kdy se většina Ostravanů přidala k protirežimním protestům.

Lahodná chuť čokolády a podmanivá vůně parfémů v ostravském balení. Příběh dvou továren a jejich židovských majitelů

Šárka Glombíčková, Jaroslava Novotná

Židovští protagonisté našeho příběhu pocházeli z různých částí rakousko-uherské monarchie. Isidor Zuckermann se narodil v Krakově v Haliči, Jindřich Silbermann ve slezském Skočově a jeho pozdější obchodní společník Otto Brüll v Praze. Na počátku 20. století přišli za vidinou snazšího uplatnění do Ostravy. V příznivých podmínkách Československé republiky se vypracovali na majitele středně velkých podniků, jež dávaly práci několika stům zaměstnancům. Obě továrny – Silbermann a Brüll, výroba parfumerie, mýdla a kartonáže a Zett, továrna na čokoládu a cukrovinky, I. Zuckermann – spolu bezprostředně sousedily. Jejich podnikání ukončila okupace a vypuknutí 2. světové války. Obě továrny byly arizovány a jejich majitelé se stali obětmi protizidovských opatření. Po skončení války se přeživší pokusili získat majetek zpět. Události po únoru 1948 jejich plány nadobro zmařily.

K pojetí a vymezení Ostravska

Jiří Kovář, Petra Linhartová, Jan Sucháček

Málokteré území v České republice má tolik variant teritoriálního vymezení jako Ostravsko. Situace je navíc komplikovaná rozdílnými kvantitativními a kvalitativními přístupy k tématu. Předložená studie si klade za cíl shromáždit a utřídit existující relevantní varianty pojetí a vymezení Ostravska a realizovat jejich analýzu a zhodnocení. Text má z převážné části retrospektivní charakter. Obsahově je téma pokryto široce od pohledu jazykovědného, přes fyzicko-geografické a politicko-geografické faktory až po současné postavení Ostravska v kontextu České republiky.

Významné návštěvy ve Vítkovických železárnách

Radomír Sed'a

Vítkovické železářny patřily v druhé polovině 19. století a během celého 20. století k nejdůležitějším hutnickým a strojírenským podnikům v českých zemích. Jejich hospodářský význam a jedinečný výrobní program poutal pozornost vrcholných představitelů domácí a zahraniční politické i církevní scény. Podnik navštívil dvakrát císař habsburské monarchie, oba dva prvorepublikoví českoslovenští prezidenti, řada reprezentantů komunistického režimu i dva prezidenti novodobé České republiky. Všechny významné návštěvy navzdory rozdílnosti společenského, politického a ekonomického zřízení spojoval zájem o vítkovický koncern. Dalším společným znakem byla příprava důstojného programu pro hosta ze strany vedení podniku a zájem zaměstnanců i široké veřejnosti se podílet na uvítání delegace. V některých případech si událost vyžádala několikadenní přípravy veřejných prostor.

Sociálnědemokratické oslavy 1. máje a jejich vnímání dobovými elitami na Ostravsku

Agáta Kravčíková

V prvních letech se oslavy Svátku práce konaly na Ostravsku za bedlivého dohledu úřadů v uzavřených sálech hostinců na periferii města a jejich účastníci měli jen nepatrnou šanci získat jednodenní, zaměstnavatelem uznané volno. Oproti tomu před první světovou válkou již prvomájové manifestace pravidelně procházely centrem Moravské Ostravy a práci beztretně zastavovala převážná většina dělníků. Zaměřením na prameny vzešlé z činnosti dobového establishmentu se nám otevírá zcela jiný pohled na květnové oslavy mezinárodního dělnictva, které budou představeny jako proces postupné konsolidace různých sociálních tříd a názorových proudů uvnitř jednoho průmyslového města.

Úřad spojené správy. Pokus o částečné administrativní spojení Ostravska a Těšínska v letech 1918–1919

Jozef Šerka

Úřad spojené správy byl formálně zřízen na základě vládního nařízení z 18. 12. 1918 z iniciativy vedoucích politických činitelů z Ostravska, mezi nimi především sociálního demokrata Jana Prokeše. Jeho úkolem mělo být vytvoření společné samosprávy průmyslových obcí ostravsko-karvinského revíru a zřejmě zčásti i příprava podmínek pro vytvoření tzv. Velké Ostravy (sloučením Moravské Ostravy s dalšími 14 moravskými a slezskými obcemi a městy). Úřad zahrnoval etnicky složitá území, na němž žila velmi početná polská a německá komunita a měl vzniknout právě v době, kdy se začal rozhořovat polsko-československý konflikt o historické území Těšínska. Proto bývá jeho zřízení interpretováno také jako jeden z kroků, demonstrujících sounáležitost obcí na Těšínsku s Československou republikou. Záměr však nakonec nebyl uskutečněn, nejen kvůli tzv. sedmidenní válce a následným přípravám plebiscitu v těšínském Slezsku, nýbrž i kvůli požadavku dělnických stran (především sociálních demokratů), aby delegáti do zastupitelského sboru tohoto samosprávného orgánu byli v zúčastněných obcích voleni na základě výsledků posledních voleb do rakouské říšské rady v roce 1911, který jim měl zajistit nadpoloviční většinu mandátů. To se stalo nepřekonatelným kamenem úrazu, na němž celý projekt ztroskotal.

Transformace školství v Moravské Ostravě po roce 1918 ve vybraných aspektech. Na příkladu mateřského, obecného a občanského školství

Lukáš Lisník

Předkládaná studie se zabývá proměnou ostravského školství po vzniku československé republiky, přičemž důraz je kladen nejen na proměnu školství českého a německého, ale stručně také na změny ve školství polském a židovském. Text se snaží novým pohledem podívat na problematiku přesunů žactva po roce 1918, zejména na úbytek dětí na německých školách, který nebyl způsoben pouze přesuny dětí do škol českých, jak tento jev interpretovaly téměř všechny starší práce, ale rovněž demografickou krizí způsobenou válečnými léty, kterou bylo nižší školství první poloviny 20. let zasaženo bez ohledu na vyučovací jazyk. Středem zájmu se stala také reorganizace německého školství, reklamace dětí ze škol, proměna školské správy ve městě a problematika rychlého vzniku velkého množství českých škol, se kterým souvisel nedostatek pedagogů, prostorů a vybavení. Teritoriálně se studie zabývá zejména Moravskou Ostravou, ale v rámci dokreslení souvislostí, rovněž dalšími obcemi, které od roku 1924 tvořily nové velkoměsto.

Požár Ostravy roku 1556 a jeho možné doklady v archeologických pramenech

Zbyněk Moravec

Ostravu postihlo od jejího založení několik požárů. Jeden z největších sežehl město příčiněním soukenického cechmistra Jana Hunky v roce 1556. O katastrofě nás informují především písemné prameny, ale s požárovými situacemi se setkáváme i při archeologických výzkumech. Požárové horizonty byly identifikovány jak na městských parcelách (výzkum budovy Ostravského muzea, dům č.p. 32 na Masarykově náměstí, zrušená parcela na Pivovarské ulici, farní okrsek), tak na veřejných prostranstvích (Masarykovo náměstí, Muzejní ulice). Původní spáleništní situace byly zachyceny především na městištích (mimo parcelu na Pivovarské ulici) a objevují se zde nejen přepálené zlomky nádob, značné množství kachlů, ale i skleněné, železné předměty (hlavně stavební kování) a samozřejmě vypálená omazávka stěn dřevo-hliněných domů – mazanice.

Městský syndik regulovaného magistrátu. Příklad moravskoostravského syndika Kašpara Haukeho

Leontina Krsková

Předložená studie se věnuje problematice fungování městské správy poddanského města Moravská Ostrava v 19. století. Věnuje se především životnímu příběhu moravskoostravského syndika Kašpara Haukeho a komparaci jeho kauzy ohledně defraudace svěřených peněz s publikovaným případem dačického syndika Johana Rambouska, který vykazuje obdobné rysy. Zároveň dokazuje, že se s výraznými problémy potýkali také další vybraní úředníci městské samosprávy sledovaného období.

Josef Šavel – život a dílo

Jiří Sochorek

Práce se zabývá životem a dílem Josefa Šavla. Zkoumá nejen kariérní, ale i osobní cestu člověka, který se z řadového horníka vypracoval až na veřejně známého odborového funkcionáře, redaktora časopisu *Nazdar* a osobnost, která se značnou měrou podílela na zlepšení životních podmínek dělníků na Ostravsku a okolí v první polovině 20. století. Jeho diplomatické nadání a znalost regionálního prostředí ho dostala až do pozice vyjednavče o osudu Těšínska na Pařížské mírové konferenci. Poznání osobnosti Josefa Šavla nám poskytne pohled na složitý vývoj politické levice v ostravsko-karvinském regionu, který v éře První republiky patřil mezi nejsilnější bašty sociální demokracie v zemi. Předkládaná práce nám rovněž nabídne náhled na Josefa Šavla, jako určitý typ socialisty, který na rozdíl od svých blízkých spolupracovníků Vojtěcha Brdy a Josefa Pergla přežil rozsáhlé čistky v KSČ během 20. let 20. století a zůstal ve straně až do smrti. I přes jeho nepochybný podíl na vývoji ostravsko-karvinského regionu nebyla dosud jeho osobnost historiografií reflektována, a proto práce vychází převážně z osobní pozůstalosti uložené v Archivu města Ostravy.

Překlad Paměti dcery Adolfa Suesse, vítkovického průmyslníka

Hana Šústková

Paměti dcery vítkovického podnikatele Adolfa Suesse na Ostravu přelomu 19. a 20. století, patří mezi velmi vzácné dokumenty z jazykově německého prostřední vyšší buržoasie. Dokumentuje mentální vzorce specifické části společnosti, po které nám v našem regionu zůstalo jen velmi málo dokladů. Bezprostřednost pamětí, které byly sepsány pro rodinné příslušníky, nikoliv s cílem jejich zveřejnění, dávají nahlédnout do všedního dne příslušníků tzv. lepších kruhů žijících v provinčním městě někdejší Habsburské říše, kteří však mají rodinné vazby v hlavním městě mnohonárodnostní říše. Právě srovnání životních poměrů Ostravy a Vídně je pro soudobého čtenáře velmi zajímavé i dnes.